

Raport
Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Powiatowego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Podzamczu
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 24-26 oraz 29 marca 2021 r., przeprowadzona została wizytacja prewencyjna Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm) w Powiatowym Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Podzamczu (dalej: MOW, Ośrodek, placówka), przez przedstawicielkę Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur Aleksandrę Nowicką (kryminologa, specjalistkę ds. bezpieczeństwa). Wizytacja odbyła się za pośrednictwem komunikatorów internetowych *Skype/MS Teams*.

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzanie sposobu traktowania nieletnich przebywających w placówce, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawianie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków osób pozbawionych wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych. Dodatkowo celem wizytacji było zweryfikowanie przygotowania placówki na zagrożenie związane z pandemią koronawirusa.

W trakcie wizytacji wykonano następujące czynności:

- 1) przeprowadzono rozmowę wstępną z dr Ewą Wydrą – Zastępcą Dyrektora ds. dydaktycznych;

- 2) przeprowadzono rozmowy indywidualne z wychowankami, w warunkach zapewniających ich poufność;
- 3) przeprowadzono rozmowy indywidualne z personelem placówki, w warunkach zapewniających ich poufność;
- 4) dokonano analizy wybranej dokumentacji.

Przedstawicielka KMPT poinformowała Dyrektora placówki Bogdana Kalwata o ustaleniach dokonanych w trakcie wizytacji oraz wynikających z przeanalizowanej dokumentacji, a także wysłuchała jego uwag i wyjaśnień.

Podczas wizytacji w przedmiocie zainteresowania KMPT każdorazowo pozostają zagadnienia związane z: legalnością pobytu nieletnich w placówce, ich traktowaniem oraz dyscyplinowaniem przez personel, prawem do informacji, możliwością utrzymywania kontaktu z osobami spoza placówki, ochroną zdrowia, a także warunkami bytowymi.

W raporcie wskazano mocne strony i pozytywne praktyki wyróżniające placówkę na tle innych dotychczas wizytowanych przez KMPT oraz obszary stwarzające ryzyko wystąpienia tortur, nieludzkiego i poniżającego traktowania lub karania. W raporcie scharakteryzowano problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa jak również przygotowanie placówki na zagrożenie związane z pandemią koronawirusa.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. nieletni, pracownik placówki, członek rodziny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiejkolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że żadna władza lub funkcjonariusz nie nakáže, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiejkolwiek sankcji przeciwko jakiejkolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiejkolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.

3. Ogólna charakterystyka placówki

Powiatowy Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Podzamczu jest koedukacyjną placówką resocjalizacyjno-wychowawczą dla dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie wymagającej stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i resocjalizacji. W skład Ośrodka wchodzi Szkoła Podstawowa

Specjalna oraz Branżowa szkoła I Stopnia prowadząca oddziały jedno i wielozawodowe dla uczniów w zawodach kucharz oraz monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie.

Nadzór nad działalnością MOW sprawują Świętokrzyski Kurator Oświaty oraz Sąd Rejonowy w Kielcach, III Wydział Rodzinny i Nieletnich. Organem prowadzącym MOW jest Powiat Kielecki.

W dniu wizytacji w MOW przebywało faktycznie 38 wychowanków, 1 wychowanek przebywał na ucieczce, 9 nie zostało jeszcze doprowadzonych do ośrodka, 13 osób było jednocześnie wychowankami domów dziecka. W dniu wizytacji wychowankowie przebywający w placówce podzieleni byli na cztery grupy wychowawcze (trzy męskie oraz jedna żeńska).

4. Mocne strony placówki

W ocenie Krajowego Mechanizmu mocną stroną wizytowanej placówki jest panująca w niej przyjazna, pełna wzajemnego poszanowania i zrozumienia atmosfera. Pozytywnie należy także ocenić zaangażowanie pracowników i kierownictwa Ośrodka w aktywizowanie młodzieży, rozwój ich pasji jak również postaw obywatelskich i patriotycznych poprzez:

1.) udział w licznych projektach współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej m. in.:

- **projekt „Kształcenie zawodowe gwarancją rozwoju Powiatu Kieleckiego”**, realizowany w okresie 01.10.2019 r. – 30.09.2021. Celami projektu są: rozwój kwalifikacji zawodowych i umiejętności uniwersalnych uczniów; doskonalenie umiejętności nauczycieli oraz doposażenie placówek w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne. W ramach projektu kolejne grupy wychowanków (ok. 8-osobowe) brały udział w: kursie „Sztuka uczenia się” (umiejętność pracy w zespole i szybkiego przyswajania wiedzy); kursach gastronomicznych (barista, kuchnia molekularna, *carving*, zdobienie ciast i tortów); zajęciach „Laboratorium technologiczno-biologiczne” (obsługa mikroskopu, przygotowanie preparatów); zajęciach „Trening kompetencji społecznych (uczucia, emocje, sytuacje stresujące); zajęciach „Koło gastronomiczne” (szlifowanie warsztatu kucharskiego); zajęciach „Język zawodowy niemiecki” (język niemiecki w gastronomii). Ośrodek został także

wyposażony m. in. w telewizory, projektory, mikroskopy, laptopy, ekrany multimedialne oraz liczne pomoce dydaktyczne;

- **projekt „Każdy może zostać naukowcem 2”**, realizowany od marca 2019 r. do czerwca 2020 r. we współpracy z Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Regionalnym Centrum Naukowo-Technologicznym w Podzamczu. W ramach projektu wychowankowie mogli wziąć udział w warsztatach z zakresu nauk matematyczno-przyrodniczych. Celem projektu jest także wpojenie młodzieży zasad efektywnego uczenia się oraz prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Zajęcia odbywały się na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach, w Centrum Nauki Leonardo da Vinci w Podzamczu oraz w Stacji Badawczej UJK na Świętym Krzyżu. Tematyka zajęć obejmowała: gleboznawstwo, meteorologię, optykę oraz rolę odżywiania w utrzymaniu dobrego stanu zdrowia.

2.) **Udział w licznych projektach i programach partnerskich m. in.:**

- **program „ARS czyli jak dbać o miłość?”**, realizowany przez Państwową Inspekcję Sanitarną. Program powstał dzięki wsparciu finansowemu Szwajcarii w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, jego celem jest profilaktyka uzależnień, poprzez ukazanie negatywnego wpływu nałogów na wartości ważne z perspektywy młodego człowieka, takie jak: miłość, bezpieczeństwo, rodzina;
- **program „Szkoła pozytywnych myśli”**, realizowany przez Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach. Celem projektu jest wzmacnianie potencjału zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, poprzez przygotowanie nauczycieli i rodziców do podejmowania działań w obszarze zdrowia psychicznego (promowanie wartości zdrowia psychicznego, radzenie sobie z emocjami, odpowiedzialność za zdrowie swoje i innych);
- **projekt „W stronę dojrzałości”**, realizowany jako zadanie zlecone przez Ministra Zdrowia, finansowany ze środków Narodowego Programu Zdrowia. Celem projektu jest kształcenie umiejętności dokonywania właściwych wyborów w zakresie zdrowego stylu życia, ze szczególnym uwzględnieniem zdrowia prokreacyjnego.

- 3.) **MOW współpracuje z licznymi instytucjami kultury, nauki, sztuki i sportu**, dzięki czemu młodzież może uczestniczyć w warsztatach, koncertach, spektaklach oraz konkursach organizowanych zarówno w placówce jak i poza nią. Ośrodek nawiązał współpracę m. in. z: Fundacją ENKOLPION Instytut Kultury Regionalnej i Dziedzictwa Narodowego w Kielcach, Teatrem Lalki i Aktora Kubuś w Kielcach, Fundacją VIVE Serce Dzieciom, Fundacją „Dr Clown”, Regionalnym Centrum Naukowo-Technologicznym w Podzamczu, Wojewódzkim Domem Kultury w Kielcach, Świętokrzyskim Stowarzyszeniem Kultury Fizycznej „Sprawni-Razem”, Stowarzyszeniem Akademia Sportu, Kinem Moskwa, Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach czy Filharmonią Świętokrzyską. W ramach współpracy w placówce odbywają się także prelekcje oraz projekty dotyczące: profilaktyki uzależnień, ochrony przyrody, praworządności, bezpieczeństwa w ruchu drogowym.
- 4.) W placówce dostępna jest **szeroka oferta zajęć pozalekcyjnych i kółek zainteresowań**. Młodzież może uczestniczyć m. in. w zajęciach: wizażu, laboratorium biologicznego, architektonicznych, krawieckich, ogrodniczych, filmowych, majsterkowicza, sportowych oraz gastronomicznych. Dostępne są także zajęcia wyrównawcze ze wszystkich przedmiotów szkolnych, z których mogą korzystać uczniowie poprawiający oceny, nadrabiający różnice programowe lub wymagający pomocy przy utrwalaniu materiału edukacyjnego.
- 5.) **Działalność wolontariatu**. Wychowankowie angażują się w wiele akcji i pomagają potrzebującym na różnych płaszczyznach. W ramach kół wolontariatu została zawieszona współpraca z Bankiem żywności w Kielcach, Caritas Diecezji Kieleckiej, schroniskiem dla zwierząt, stadniną koni. Dodatkowo młodzież uczestniczy w zbiórkach żywności dla potrzebujących oraz aktywnie wspiera Wielką Orkiestrę Świątecznej Pomocy. Za zaangażowanie w wolontariat szkoła została wyróżniona na Świętokrzyskiej Gali Wolontariatu odznaczeniem „Nadzieja Wolontariatu”.
- 6.) **Współpraca Ośrodka ze środowiskiem lokalnym** przejawia się w zaangażowaniu młodzieży m. in.: w akcję sprzątania lasu i liczenia zwierzyny, nasadzania nowych drzew, sadzenia krokusów w celu upamiętnienia dzieci narodowości żydowskiej i innych narodowości zamordowanych w czasie Holokaustu, dbanie o zapomniane groby przed Świętem Zmarłych.
- 7.) **Zaangażowanie młodzieży w aktywność sportową**. Wychowankowie mogą pochwalić się licznymi osiągnięciami w zawodach sportowych rangi

ogólnopolskiej, wojewódzkiej czy powiatowej w takich dyscyplinach jak: tenis stołowy, piłka nożna, kolarstwo, lekka atletyka, pływanie, marszobiegi, biegi przełajowe, narciarstwo alpejskie i snowboard czy wędkarstwo spławikowe. Młodzież chętnie uczestniczy także w rajdach rowerowych organizowanych w ramach jednego z kół zainteresowań. Placówka posiada na wyposażeniu kilkanaście rowerów górskich. Wychowankowie co roku biorą udział w Teście Coopera, który pozwala określić kondycję fizyczną na podstawie pokonanego dystansu biegowego, pływackiego, marszowego lub kolarskiego, z uwzględnieniem płci oraz wieku osoby biorącej w nim udział.

- 8.) **Wychowankowie oraz pracownicy MOW współtworzą zespół muzyczny „Tacy, nie inni”.** Swoimi występami uświetniają zarówno imprezy oraz uroczystości i akademie wewnętrzne jak również zewnętrzne np. Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Placówka posiada instrumenty muzyczne.
- 9.) **Regularne wizyty lekarza psychiatry w Ośrodku.** Placówka podjęła współpracę z lekarzem psychiatrą, który prowadzi konsultacje na terenie placówki, raz w miesiącu. Opieką objęta jest przede wszystkim młodzież, która przybyła do jednostki ze stwierdzonymi zaburzeniami na tle psychiatrycznym oraz rozpoczętą farmakoterapią. Możliwość skorzystania z porady mają także wychowankowie skierowani przez wychowawców oraz nauczycieli, jeżeli ich zachowanie wzbudza wątpliwości kadry pedagogicznej jak również inni wychowankowie, którzy odczuwają taką potrzebę i chcą skorzystać z pomocy psychiatry.
- 10.) **Wykorzystywanie krótkofalówek oraz pilotów przywoławczych w celach bezpieczeństwa.** Placówka zakupiła krótkofalówki, w które wyposażeni są wychowawcy, szczególnie podczas dyżurów nocnych. Umożliwia to łatwe i szybkie połączenie się z innym wychowawcą w sytuacji kryzysowej lub niepożądanego oraz wezwanie niezbędnej pomocy. Krótkofalówki, ze względu na dobry zasięg, wykorzystywane są także podczas wyjść grup wychowawczych poza teren Ośrodka. Wychowawcy mają również do dyspozycji tzw. piloty przywoławcze lub alarmowe, w które wyposażyła Ośrodek firma ochroniarska, wykonująca usługi ochrony mienia placówki. W sytuacji buntu, ucieczki lub innego masowego zdarzenia niepożądanego wychowawca, poprzez naciśnięcie pilota, może liczyć na wsparcie przeszkolonych i wykwalifikowanych pracowników ochrony.

5. Problemy systemowe

5.1 Monitoring wizyjny

W placówce zainstalowano monitoring wizyjny. Monitorowane są: ciągi komunikacyjne, świetlice w grupach wychowawczych, sale lekcyjne oraz obszar wokół placówki. Jak wynika z informacji uzyskanych w trakcie wizytacji wychowankowie w momencie przyjęcia do placówki są informowani o monitoringu znajdującym się w jednostce. Decyzja o zainstalowaniu kamer w salach lekcyjnych uzgodniona została i zaaprobowana przez nauczycieli.

Kwestia stosowania monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, od kilku lat pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, który już w 2010 r. skierował wystąpienie generalne do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie monitorowania szkół i placówek oświatowych (m.in. ośrodków wychowawczych i socjoterapii). Wskazywał wówczas, że instalowanie monitoringu w tego typu placówkach może stanowić formę ingerencji w prywatność uczniów, nauczycieli oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku. Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest jednak, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że żaden przepis rangi ustawowej nie upoważnił organów prowadzących do instalowania kamer monitorujących na terenie szkół i placówek oświatowych. Regulacji na gruncie ustawowym wymaga: uprawnienie do instalowania monitoringu wizyjnego, zasad i celów montowania kamer, sposób postępowania ze zgromadzonymi danymi, w tym zasady dostępu do nagrań oraz zabezpieczenia danych, a także ewentualne wymagania odnośnie do oznaczenia terenu monitorowanego.

W dniu 15 kwietnia 2019 r. Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi do projektu ustawy *o nieletnich*, zawierającego propozycje zmian przepisów dotyczących funkcjonowania placówek detencyjnych dla nieletnich, m.in. młodzieżowych ośrodków wychowawczych¹. Rzecznik ponownie zwrócił uwagę na wymóg ustawowego sprecyzowania miejsc, które mogą zostać objęte monitoringiem wizyjnym w tego typu jednostkach. W ocenie RPO w przypadku młodzieżowego ośrodka wychowawczego pomieszczenia sypialne

¹ Zob. Projekt ustawy o nieletnich z dnia 8 marca 2019 r., wpisany do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pod numerem UD 480.; Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 kwietnia 2019 r., znak KMP.022.1.2019. Dokumenty dostępne na stronie internetowej: <https://www.rpo.gov.pl/content/opiniowanie-akt%C3%B3w-prawnych>

i sanitarno-higieniczne nie powinny być monitorowane, z uwagi na specyfikę placówki i cel jej funkcjonowania².

5.2. Wykonywanie testów na obecność środków psychoaktywnych w organizmie oraz testów ciążowych

W placówce zdarzają się przypadki, iż wobec nowych wychowanków, wychowanków powracających z przepustki lub ucieczki przeprowadzane są testy kasetkowe z moczu na obecność środków psychoaktywnych. Testy te wykonywane są wyrywkowo i tylko wobec wychowanków, których zachowanie wskazuje, iż mogą być pod wpływem tego typu substancji. Przed przystąpieniem do testu, wychowanek jest informowany o jego przebiegu i celu. Pytany jest także o zgodę na jego wykonanie, informacja ta jednak nie znajduje się w teczkach osobowych wychowanków, że zgoda została lub nie została wyrażona. Wychowanek wykonuje test samodzielnie w toalecie. Z informacji uzyskanych przez przedstawicielkę KMPT wynika, że zdarzyły się pojedyncze przypadki, iż wychowankowie oddawali próbkę moczu w zasięgu wzroku wychowawczyni lub wychowawcy (zachowana zostaje zasada płci), przy uchylonych drzwiach toalety. W przypadku uzyskania pozytywnego wyniku testu, sporządzana jest notatka służbowa przez wychowawcę, która trafia do akt wychowanka. O wykryciu niedozwolonych substancji w organizmie wychowanka informowani są jego rodzice lub opiekunowie prawni jak również Policja.

Przedstawiciele KMPT wielokrotnie w swoich raportach zwracali uwagę na niedopuszczalność stosowania testów na obecność alkoholu i narkotyków w organizmie przez pracowników MOW. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r., poz. 969) nie daje możliwości osobie innej niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim zobowiązania nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia. W związku z tym należy uznać, iż personel placówki nie ma prawa zobowiązania nieletniego do poddania się takim badaniom. Jeżeli natomiast zachodzi podejrzenie, że nieletni wychowanek popełnił przestępstwo lub wykroczenie po spożyciu alkoholu lub zażyciu narkotyków, personel MOW powinien o zdarzeniu powiadomić rodziców i Policję. Działania pracowników MOW mają

² Tamże, pkt. 42.

w przywołanej sytuacji charakter interwencyjny i nie upoważniają personelu do samodzielnej kontroli zawartości narkotyków lub alkoholu w organizmie wychowanka.

Rzecznik Praw Obywatelskich w przytoczonej już opinii do projektu ustawy *o nieletnich*, zaapelował do prawodawcy o wykreślenie z niej przepisu, dającego możliwość profilaktycznego badania nieletniego po przyjęciu do placówki, w celu ustalenia w organizmie obecności alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej, przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego. Należy bowiem podkreślić, iż takie badanie, z uwagi na silną ingerencję w prywatność wychowanka i ryzyko poniżenia, powinno być ograniczone wyłącznie do sytuacji, gdy personel placówki ma uzasadnione, graniczące z pewnością podejrzenie, że nieletni jest pod wpływem alkoholu lub innego środka psychoaktywnego. Badanie powinna przeprowadzać wyłącznie osoba wykonująca zawód medyczny. Ponadto nieletni powinien mieć prawo zaskarżenia do sądu decyzji o przeprowadzeniu takiego badania³.

W przypadku przyjmowanych do placówki dziewcząt, ze szczególnym uwzględnieniem wychowanek nieletnich oraz wychowanek, co do których istnieje prawdopodobieństwo, że mogły zajść w ciążę, wykonywane są strumieniowe testy ciążowe. Procedura przystąpienia i wykonania testu jest analogiczna to procedury opisanej powyżej, dotyczącej testów na obecność środków odurzających w organizmie. W przypadku otrzymania wyniku pozytywnego, wychowanka konsultowana jest u ginekologa w celu potwierdzenia ciąży. Jeżeli wychowanka będąca w ciąży nie ukończyła 15 roku życia, dodatkowo o tym fakcie informowane są organy ścigania.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, podobnie jak miało to miejsce w przypadku testów na obecność środków odurzających, personel MOW nie ma podstaw prawnych do wykonywania tego typu testów u wychowanek. Jedyne lekarz specjalista uprawniony jest do obiektywnej i merytorycznej oceny stanu zdrowia wychowanki jak również określenia czy doszło do zapłodnienia, a jeżeli tak to kiedy. Należy także podkreślić, iż wykonanie testu ciążowego jest czynnością głęboko ingerującą w intymność młodej kobiety jak również może stanowić silne przeżycie emocjonalne, co może być powiązane z okolicznościami zajścia w ciążę, strachem o przyszłość jak również brakiem wykształconego instynktu macierzyńskiego. W takich sytuacjach wychowanka bezwzględnie powinna zostać otoczona fachową i kompleksową opieką specjalisty. Należy także zauważyć, iż testy strumieniowe do samodzielnego wykonania obarczone są pewnym marginesem błędu i nie zawsze wykażą faktyczny stan w jakim znajduje się wychowanka, co również może być

³ Tamże, pkt. 40-41.

czynnikiem stresogennym dla młodej kobiety. Przy podejrzeniu, że wychowanka może być w ciąży powinna ona być bezpośrednio kierowana na konsultację u lekarza-ginekologa.

Krajowy Mechanizm zaleca zaprzestanie stosowania praktyki wykonywania u wychowanków testów na obecność środków odurzających w organizmie jak również testów ciążowych u wychowanek. W przypadku podejrzenia ciąży u wychowanki zaleca się bezpośrednie kierowanie do lekarza specjalisty.

5.3 Kontrole osobiste wychowanków

Każdy nowoprzyjęty wychowanek jak również wychowankowie powracający z przepustek oraz ucieczek poddawani są tzw. oględzinom ciała. Celem czynności jest ustalenie czy na ciele wychowanka znajdują się tatuaże, zadrapania, siniaki lub inne oznaki przemocy. Wychowawca lub wychowawczyni w zależności od płci wychowanka dokonuje oględzin zazwyczaj w niemonitorowanym pokoju wychowawców, a wszelkie uwagi nanoszone są na mapę ciała, która dołączana jest następnie do teczki osobowej. Jak wynika z uzyskanych podczas wizytacji informacji przebieg procedury jest różny. Niektórzy z wychowawców stosują jedynie rozpytanie bez konieczności rozebrania się, inni stosują tzw. kontrolę dwuetapową, podczas, której wychowanek zdejmuje lub podciąga koszulkę, zakłada ją, a następnie zdejmuje spodnie lub podciąga nogawki. Zdarzają się także pojedyncze przypadki stosowania kontroli osobistej połączonej z wykonaniem przysiadu.

W placówce wprowadzono również praktykę regularnych oględzin ciała wychowanków, która odbywa się dwa lub trzy razy w tygodniu. W zależności od grupy wychowawczej, kontrola ta odbywa się w niemonitorowanym pokoju wychowawców grupowo lub pojedynczo lub na monitorowanym fragmencie korytarza grupy wychowawczej grupowo. Przebiega ona w sposób dwuetapowy, najpierw ściągana jest górna część odzieży, następnie wychowanek ją zakłada, a następnie zdejmuje dolną jej część. W niektórych grupach wychowawczych młodzież proszona jest jedynie o podciągnięcie nogawek, rękawów i koszulek, bez konieczności zdejmowania odzieży. W przypadku odkrycia na ciele wychowanka zasinień, otarć, tatuaży informacja ta zostaje odnotowana na mapie ciała dołączonej do dokumentacji danej osoby. Wychowawca prowadzi także rozpytanie o powody i okoliczności pojawienia się na ciele obrażeń. Odpowiednia informacja trafia następnie do Dyrektora Ośrodka, psychologa oraz pedagoga, a w określonych sytuacjach informowana jest Policja.

KMPT chciałby podkreślić w tym miejscu, że na gruncie obowiązującego prawa personel młodzieżowego ośrodka wychowawczego nie ma prawa dokonywania kontroli

osobistej podopiecznych. Zgodnie z zasadą legalizmu, wyrażoną w art. 7 Konstytucji RP *Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa*. Nie mogą więc domniemywać swojej kompetencji, a wszelkie ich działania muszą mieć podstawę prawną⁴.

W ocenie KMPT kontrole osobiste powinny być dokonywane jedynie w sytuacji, gdy uprawnienie do ich przeprowadzania wynika wprost z ustawy, personel jest odpowiednio przeszkolony w tej materii, a działanie to podlega zewnętrznej kontroli. W innym wypadku należy uznać, że prawa nieletniego są naruszane. Powstaje też ryzyko jego poniżającego traktowania (z uwagi na możliwy sposób realizacji, brak przeszkolenia personelu w tym zakresie i sądowej kontroli nad zasadnością, legalnością i prawidłowością realizacji).

Należy mieć na względzie, że kontrola osobista i przeszukiwanie jest środkiem bardzo inwazyjnym i potencjalnie poniżającym, silnie ingerującym w poczucie godności wychowanka. Jej realizacja nie sprzyja celom wychowawczym, utrudnia budowanie właściwych relacji personelu z podopiecznymi, pogłębia rygorizm placówki i nasuwa skojarzenia z systemem penitencjarnym.

Krajowy Mechanizm pragnie zauważyć, że stosowana praktyka cotygodniowego oglądu ciała wychowanków, bezsprzecznie podyktowana jest troską o zdrowie i bezpieczeństwo młodzieży. Należy jednak podkreślić, że kontrola ta powinna być wykonywana w warunkach zapewniających poufność, przez przedstawiciela zawodu medycznego np. pielęgniarkę. Istnieje bowiem duże prawdopodobieństwo, iż wychowanek, który stał się ofiarą przemocy nie będzie miał odwagi przyznać się do okoliczności zdarzenia w obecności innych wychowanków jak również może czuć skrępowanie wobec wychowawcy. Tym samym niemożliwym może okazać ustalenie faktów dotyczących ewentualnego stosowania przemocy wobec wychowanka.

5.4 Przeszukania pokoi wychowanków

Z informacji uzyskanych podczas wizytacji wynika, że sporadycznie wychowawcy placówki dokonują przeszukań sypialni wychowanków celem wykrycia ewentualnych przedmiotów niedozwolonych lub niebezpiecznych. Zdarza się że nie zawsze wychowankowie informowani są o takim przeszukaniu, nie są także obecni w pokoju podczas jego trwania.

⁴ Sąd Najwyższy w postanowieniu 7 sędziów SN z 18 stycznia 2005 r. (sygn. WK 22/04) wskazał, że *Art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowiący, że organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa zawiera normę zakazującą domniemywania kompetencji takiego organu i tym samym nakazuje, by wszelkie działania organu władzy publicznej były oparte na wyraźnie określonej normie kompetencyjnej*.

Krajowy Mechanizm podkreśla, że obowiązujące przepisy prawa nie dają personelowi MOW uprawnień do dokonywania przeszukań. W przypadku organów stosujących prawo (jak np. Policja, Straż Graniczna, ABW, CBA i inne) uprawnienie do takich czynności wynika wprost z ustawy. W przypadku pracowników MOW ani obowiązująca ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, ani inny akt prawny takich uprawnień nie przewiduje. Zastosowanie ma tutaj, wspomniana już zasada legalizmu wyrażona w art. 7 Konstytucji RP.

W związku z powyższym przeszukania mogą być realizowane w sytuacjach, gdy takie uprawnienie wynika wprost z ustawy, personel jest odpowiednio przeszkolony w tej materii, a działanie to podlega kontroli w zakresie legalności i prawidłowości wykonania. KMPT przypomina, że zgodnie z Konstytucją RP wolność człowieka podlega ochronie prawnej oraz ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw⁵.

KMPT nie ma wątpliwości, że praktykowane działania służą zapewnieniu wychowankom bezpieczeństwa, jednak nie mogą odbywać się bez właściwej podstawy prawnej. Do czasu wprowadzenia przez ustawodawcę odpowiednich unormowań prawnych, personel młodzieżowych ośrodków wychowawczych powinien odstąpić od dokonywania tego typu czynności. Krajowy Mechanizm zaleca Dyrektorowi Ośrodka zaprzestanie przeszukiwania sypialni wychowanek i wychowanków. W przypadku, kiedy zachodzi podejrzenie, że młodzież posiada przedmioty/substancje niedozwolone, jedynym uprawnieniem pracowników jest prośba o dobrowolne ich wydanie, a wszelkie czynności związane z ujawnieniem zawartości szafki, plecaka itp. może dokonać tylko wychowanek. W przypadku odmowy dalsze czynności może wykonywać jedynie Policja.

6. Obszary wymagające poprawy

6.1 Badanie medyczne przy przyjęciu do placówki

Jak wynika z ustaleń poczynionych w trakcie wizytacji, wychowankowie nie są badani profilaktycznie przez lekarza, niezwłocznie po przyjęciu do placówki. Konsultacje lekarskie mają miejsce w sytuacjach, gdy nieletni sygnalizuje jakieś dolegliwości lub istnieje potrzeba interwencji medycznej.

⁵ Zob. art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

KMPT podkreśla, że badanie lekarskie przy przyjęciu do miejsca detencji i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania, uważane jest za podstawową gwarancję prewencji tortur. Pozwala bowiem na ujawnienie obrażeń powstałych przed przybyciem do MOW, udokumentowanie śladów przemocy na potrzeby procesu karnego oraz podjęcie skutecznych działań w przypadku stwierdzenia torturowania. Pozwala też na wykrycie ewentualnych innych, istotnych z medycznego punktu widzenia nieprawidłowości. Badanie lekarskie chroni też personel ośrodka dla nieletnich i funkcjonariuszy innych służb przed bezpodstawnymi zarzutami.

Należy także podkreślić, że obowiązkowe badanie medyczne przy przyjęciu do placówki pozwoliłoby wyeliminować problemy opisane w pkt 5.2 oraz 5.3 niniejszego raportu. Lekarz wykonujący takie badanie byłby w stanie zarówno ocenić czy młody człowiek stał się ofiarą przemocy, jest pod wpływem środków odurzających oraz czy istnieją podstawy do skierowania wychowanki na badania w poradni ginekologicznej.

Zgodnie z zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Rady Europy: *Jak najszybciej po przyjęciu do placówki młodociany ma zostać poddany badaniom lekarskim, założony ma zostać rejestr medyczny oraz należy rozpocząć leczenie wszelkich chorób czy obrażeń*⁶.

Badanie medyczne służące ujawnieniu ewentualnych śladów tortur powinno spełniać dwa podstawowe kryteria: być przeprowadzone w najkrótszym możliwym czasie po przyjęciu do placówki i z uwzględnieniem zasad dotyczących skutecznego dokumentowania tortur.

CPT wskazuje, że obowiązkowemu badaniu lekarskiemu powinni zostać poddani wszyscy nieletni, także ci powracający do ośrodka, po ucieczce, w asyście Policji⁷. Badanie powinno być przeprowadzone tak szybko jak to możliwe i nie później niż 24 godziny po przyjęciu do placówki detencyjnej⁸. Komitet podkreśla także konieczność odpowiedniego dokumentowania zaobserwowanych obrażeń⁹.

Osobą pierwszego kontaktu nowo przybyłego nieletniego ze służbą zdrowia może być wykwalifikowana pielęgniarka, która dokonuje jego oglądu i następnie składa

⁶ Zob. Zalecenia CM/Rec (2008) 11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, pkt 62.5.

⁷ Zob. Dziesiąte Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (99)12, § 23 i 39; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (2017) 34, § 115.

⁸ Zob. Raport z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, § 101.

⁹ Zob. Dwudziesty Trzeci Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2013), § 71-84; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 22, 27, 50, 81; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 78.

sprawozdanie lekarzowi (nie wyklucza to konieczności przeprowadzenia niezwłocznego badania lekarskiego)¹⁰.

Pozytywnie należy ocenić stosowaną w Ośrodku praktykę wykorzystywania map ciała do dokumentowania obrażeń wychowanków. Praktyka ta jest zgodna z zaleceniami Podkomitetu ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)¹¹.

Pomocnym narzędziem w pracy personelu placówki, w tym psychologa i pielęgniarki może być rekomendowany przez ONZ - *Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Protokół Stambulski)*. Zawiera on praktyczne informacje, adresowane między innymi do personelu medycznego i psychologów, w zakresie metod tortur, ich objawów, sposobów identyfikacji, realizacji badania medycznego i dokumentowania śladów przemocy. Skupia się również na barierach psychologicznych mogących pojawić się w relacjach z ofiarami oraz kwestiach etycznych (w tym etyce lekarskiej).

Powyższy dokument w ocenie SPT jest niezbędnym narzędziem w wykrywaniu, dokumentowaniu i zgłaszaniu tortur i jako taki zniechęca do ich stosowania¹².

6.2 Kontakt ze światem zewnętrznym

Wychowankowie mają możliwość odwiedzin przez rodziców, opiekunów prawnych oraz inne osoby (za zgodą rodziców/opiekunów prawnych). Odwiedziny odbywają się na terenie Ośrodka w warunkach zapewniających poufność, bez obecności pracownika. W zależności od oceny z zachowania jaką w danym miesiącu osiągnął wychowanek, rodzice lub opiekunowie prawni mogą także wychodzić z nim poza teren placówki (zachowanie poprawne do trzech godzin, raz w miesiącu; zachowanie dobre do 5 godzin, raz w miesiącu; bardzo dobre do 5 godzin dwa razy w miesiącu; wzorowe do 5 godzin co weekend).

Z rozmów z pracownikami oraz z wychowankami Ośrodka wynika, iż rozmowy telefoniczne są nadzorowane przez wychowawców. Wychowankowie mają do dyspozycji tzw. telefony ośrodkowe (przenośne), z których korzystają w pokoju wychowawców w obecności wychowawcy. W zależności od oceny z zachowania wychowankowie mogą także korzystać z własnych telefonów komórkowych w świetlicy grupy wychowawczej, w której przebywają

¹⁰ Zob. Dziesiąte Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf(99)12, § 39.

¹¹ Zob. Raport SPT z wizyty w Portugalii, CAT/OP/PRT/1, § 61.

¹² Tamże, § 63.

inni wychowankowie pod opieką wychowawcy grupy (zachowanie dobre do 1 godziny w środy niedziele i święta; zachowanie bardzo dobre do 1 godziny w środy, soboty, niedziele i święta; zachowanie wzorowe do 2 godzin w dni analogiczne dla zachowania bardzo dobrego).

Młodzież może także korzystać z połączeń *Skype* w jednej z sal informatycznych, w obecności innych wychowanków. Grupa przebywa w pomieszczeniu zawsze pod opieką wychowawcy. Wychowankowie mają również nielimitowaną możliwość prowadzenia korespondencji papierowej. Jak wynika z przeprowadzonych rozmów, wychowawcy sprawdzają zawartość zarówno kopert wysyłanych jak i przysyłanych do Ośrodka. Zdarzają się także przypadki, że wychowawca zapoznaje się z treścią korespondencji wysyłanej oraz przysyłanej do wychowanków.

Zgodnie z zapewnieniami kierownictwa placówki jak i pracowników, obecność wychowawcy podczas wykonywania telefonów, korzystania ze *Skype*/ Internetu oraz analiza zawartości kopert i korespondencji wychowanków podyktowana jest względami bezpieczeństwa i prewencji. Jak przekazano przedstawicielce KMPT na przestrzeni ostatnich lat, do zdarzeń niepożądanych na terenie placówki np. ucieczki lub próby przemytu substancji niedozwolonych dochodziło w następstwie kontaktów wychowanków z osobami z zewnątrz za pośrednictwem telefonów, listów lub portali społecznościowych. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrekcję oraz pracowników, osoba nadzorująca nie śledzi szczegółowo przebiegu rozmowy, aktywności wychowanka np. na portalu społecznościowym oraz nie zapoznaje się szczegółowo z treścią korespondencji. Ogranicza się jedynie do próby „wyłapania” podejrzanych zwrotów lub nietypowego zachowania młodzieży, które może świadczyć o chęci złamania regulaminu pobytu w Ośrodku, w celu podjęcia odpowiednich działań zapobiegawczych.

Krajowy Mechanizm jest zaniepokojony wprowadzoną praktyką nadzoru kontaktów młodzieży ze światem zewnętrznym. Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom (CPT) jednoznacznie wskazał, iż rozmowy telefoniczne i korespondencja mogą być monitorowane, a wyjątkowo zakazane tylko w ściśle określonych okolicznościach, kiedy istnieje uzasadnione ryzyko zmyślenia lub innej nielegalnej działalności. Decyzja o objęciu nadzorem połączeń telefonicznych oraz korespondencji wychowanka powinna zawierać informację o okresie, w którym będzie obowiązywać. Monitorowanie kontaktów ze światem zewnętrznym nie może stanowić stałej praktyki stosowanej wobec wychowanków¹³.

¹³ Zob. Dwudzieste czwarte Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (2015) 1, § 124.

KMPT pragnie podkreślić, iż możliwość kontaktu nieletniego z osobami spoza placówki stanowi fundamentalną gwarancję prewencji tortur. Umożliwia bowiem takiej osobie ocenę kondycji fizycznej i psychicznej wychowanka, uzyskanie informacji o ewentualnych nadużyciach i zawiadomienie właściwych instytucji. Obecność pracownika lub innego wychowanka w takiej sytuacji może skutecznie uniemożliwić lub ograniczyć wychowankowi sposobność do przekazania istotnych informacji czy wskazania sprawcy przemocy lub innych nadużyć.

6.3 Personel

W skład kadry placówki wchodzi 41 pracowników pedagogicznych (w tym: Dyrektor, Wicedyrektor, psycholog, pedagog, 20 wychowawców oraz 17 nauczycieli).

Z udostępnionych KMPT informacji wynika, że personel posiada odpowiednie do wykonywanych zadań kwalifikacje i doświadczenie zawodowe. Pracownicy regularnie przechodzą także szkolenia m. in. z: pierwszej pomocy przedmedycznej, zaburzeń i chorób występujących u wychowanków, profilaktyki zagrożeń cyfrowych, prawnych uwarunkowań bezpieczeństwa w MOW, wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń wpływających na funkcjonowanie MOW, odpowiedzialności nauczycielskiej oraz przygotowania placówki na zagrożenie związane z pandemią koronawirusa. Niektórzy pracownicy biorą także udział w kursach i szkoleniach dotyczących: treningu zastępowania agresji, przeciwdziałania przemocy domowej wobec dziecka oraz wdrożenia procedury „Niebieskiej karty” w oświacie, interwencji w przypadku przemocy rówieśniczej, środków psychoaktywnych w środowisku szkolnym – przeciwdziałanie zagrożeniom, interwencji kryzysowej wobec dzieci i młodzieży, ochrony zdrowia psychicznego – przeciwdziałanie depresji i samobójstwom wśród dzieci i młodzieży, wykorzystywania mediacji i negocjacji w rozwiązywaniu konfliktów w szkole, diagnozy przemocy rówieśniczej, rozpoznawania symptomów krzywdzenia dziecka oraz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży.

KMPT pozytywnie ocenia oferowany kadrze katalog szkoleń. Z uwagi jednak na specyfikę pracy w placówce, występowanie sytuacji trudnych w relacjach z nieletnimi oraz obciążenie psychiczne związane z wykonywaniem zawodu, zaleca, by katalog oferowanych personelowi szkoleń i warsztatów wzbogacić o tematykę dotyczącą: stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz krajowych i międzynarodowych standardów dotyczących ochrony praw człowieka.

W ocenie KMPT wskazane byłoby również zorganizowanie dla kadry placówki regularnych superwizji, służących rozładowaniu napięć powstałych w trakcie

wykonywania obowiązków zawodowych. Takie spotkania mogłyby przyczynić się również do polepszenia relacji pomiędzy personelem, co w rezultacie może mieć bezpośrednie przełożenie na jakość ich pracy i poziom sprawowanej opieki nad wychowankami. Superwizje powinny być prowadzone przez zewnętrznego eksperta niezwiązanego z funkcjonowaniem Ośrodka, co pozwoli na zachowanie obiektywizmu i przeprowadzenie superwizji w sposób efektywny.

Istota dostępu do szerokiego wachlarza szkoleń dla pracowników pedagogicznych m. in. w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, jest zgodna z regułą 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

KMPT podkreśla, że odpowiednio dobrany i wykwalifikowany personel stanowi skuteczną gwarancję ochrony nieletnich przed niewłaściwym traktowaniem. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz codziennemu kontaktowi z nieletnimi ma możliwość bieżącego monitorowania zachowania podopiecznych i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących o nieodpowiednim traktowaniu. W przypadku stwierdzenia niepokojących zdarzeń może także podjąć skuteczne środki zaradcze (np. poprzez udzielenie pomocy, wezwanie Policji czy zgłoszenie przełożonym swoich obaw i podejrzeń.). Dlatego ważne jest by był on odpowiednio dobrany, miał stworzoną możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji, rozwoju zawodowego i wiedzy w zakresie identyfikowania symptomów świadczących o niewłaściwym traktowaniu.

Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu, odpowiedzialnego za opiekę nad osobami w miejscach detencji, zwraca też uwagę CPT podkreślając, że: *Dozór i opieka nad osobami nieletnimi pozbawionymi wolności jest zadaniem szczególnie wymagającym. Personel powołany do wypełniania tego zadania powinien być starannie dobrany pod względem osobistej dojrzałości i zdolności do radzenia sobie z wyzwaniem związanymi z pracą i dbaniem o dobro tej grupy wiekowej. W szczególności personel powinien być zaangażowany w pracę z młodymi ludźmi oraz być w stanie pokierować i zmotywować osoby nieletnie, za które ponosi odpowiedzialność. Cały personel, łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jaki i w jej trakcie, a także*

otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków¹⁴.

7. Przygotowanie placówki na zagrożenie związane z pandemią koronawirusa

Ośrodek został bardzo dobrze przygotowany na zagrożenie związane z pandemią koronawirusa. Wszyscy pracownicy przeszli szkolenie dotyczące symptomów, prewencji oraz procedur związanych z wystąpieniem w Ośrodku COVID-19. Placówka funkcjonuje zgodnie z bieżącymi wytycznymi Głównego Inspektora Sanitarnego, Ministra Zdrowia oraz Ministra Edukacji.

Zgodnie z Ogłoszeniem Dyrektora Powiatowego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Podzamczu z 16 marca 2020 r.; Zarządzeniem Nr 3/2020 z 30 marca 2020 r. Dyrektora Powiatowego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Podzamczu w sprawie organizacji pracy w Powiatowym Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Podzamczu oraz Instrukcją Dyrektora Powiatowego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Podzamczu w sprawie walki z pandemią koronawirusa w roku szkolnym 2020/2021 z 31 sierpnia 2020 r. wprowadzono następujące środki ostrożności:

- wszyscy wychowankowie nowoprzyjęci, powracający z przepustek lub ucieczek umieszczani zostają w izolatce na czas pobrania wymazu i otrzymania wyniku testu (ok. 2 lub 3 dni). W przypadku pozytywnego wyniku izolacja zostaje przedłużona do 10 dni. W jej trakcie wychowanek od samego początku ma dostęp do: telefonu, książek, prasy, telewizji toalety oraz łazienki. Posiłki przynoszone są przez wychowawcę wyposażonego w środki ochrony indywidualnej. Wychowawca dyżurny minimum raz na godzinę sprawdza samopoczucie wychowanka znajdującego się w izolatce;
- wprowadzono zwiększoną, bieżącą dezynfekcję miejsc, przedmiotów, urządzeń oraz pomieszczeń, ze szczególnym uwzględnieniem powierzchni dotykowych: poręcze, włączniki, blaty, klamki, klawiatury. Sale lekcyjne, korytarze i pozostałe części wspólne dezynfekowane są i wietrzone przez wyznaczonego pracownika po trzeciej, piątej godzinie lekcyjnej oraz po zakończeniu zajęć. Pomieszczenia w internacie: sypialnie, świetlice, łazienki itd. dezynfekowane są oraz wietrzone minimum przez dwie godziny do południa każdego dnia;
- placówka została wyposażona w środki ochrony indywidualnej: maseczki, rękawiczki, fartuchy, przyłbice, maty dezynfekcyjne, urządzenia do dezynfekcji

¹⁴ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, § 33.

rąk, termometry bezdotykowe, lampę przenośną bakteriobójczą oraz płyny do dezynfekcji rąk oraz powierzchni. Wskazane środki zostały zakupione z budżetu jednostki lub otrzymane nieodpłatnie od Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie, Starostwa Powiatowego w Kielcach, Urzędu Gminy i Miasta Chęciny. Zwiększono także ilość środków czystości, które są na bieżąco dostarczane do MOW przez firmę, z którą Ośrodek ma podpisaną umowę na ich dostarczenie. Pracownicy poruszają się po Ośrodku w maseczkach ochronnych;

- przy wejściu do placówki ułożone zostały maty dezynfekujące. Wszyscy wchodzący do placówki zobowiązani są do zdezynfekowania dłoni oraz zmierzenia temperatury. Temperatura mierzona jest także regularnie wychowankom;
- od 16 marca 2020 r. do odwołania w MOW wprowadzono zakaz udzielania wychowankom przepustek, wyjazdów oraz wyjść z Ośrodka w celach innych niż spacer grupy wychowawczej. Wprowadzono także zakaz odwiedzin na terenie placówki rodziców, opiekunów i osób trzecich;
- w MOW wprowadzono także obowiązek dezynfekcji korespondencji oraz paczek dostarczanych do Ośrodka;
- pracownicy powracający z urlopów wypoczynkowych, zwolnień lekarskich i zasiłków trwających dłużej niż 7 dni, przed przystąpieniem do obowiązków służbowych, zobowiązani zostali do wypełnienia oświadczenia, w którym znalazły się informacje dotyczące: przebywania w rejonach (krajach) transmisji koronawirusa w ciągu ostatnich 14 dni, kontaktu z osobą, u której potwierdzono zakażenie koronawirusem w ciągu ostatnich 14 dni oraz występowania konkretnych objawów (kaszel, duszności, gorączka);
- z wychowankami przeprowadzono pogadanki na temat prewencji, objawów oraz procedur wdrożonych na wypadek zakażenia COVID-19. Na terenie Ośrodka umieszczone zostały plakaty informacyjne, zorganizowano także warsztaty profilaktyczne dotyczące pandemii koronawirusa.

Od 1 października 2020 r. do 31 marca 2021 r. obowiązkową izolacją objętych zostało 26 wychowanków na skutek uzyskania pozytywnego wyniku testu na obecność koronawirusa. Zakażona młodzież nie wymagała hospitalizacji i zakażenie przeszła łagodnie.

Funkcjonowanie Ośrodka nie zostało zakłócone ze względu na liczne absencje kadry pedagogicznej oraz pracowników administracyjnych zwłaszcza na przełomie

października (20 osób) i listopada (26 osób) 2020 r., które powiązane były z objęciem pracowników kwarantanną, sprawowaniem opieki nad dziećmi oraz inną niezdolnością do pracy. Ciągłość opieki nad wychowankami zapewniona została poprzez wyznaczanie zastępstw oraz pracy w godzinach nadliczbowych przez pracowników zdolnych do wykonywania swoich obowiązków. We wskazanym okresie placówka zmuszona była także korzystać przez trzy tygodnie z usług zewnętrznej firmy cateringowej, ze względu na absencję pracowników kuchni.

Kierownictwo placówki pozostaje w stałym kontakcie z Powiatowym Inspektorem Sanitarnym w związku z dynamicznie zmieniającą się sytuacją epidemiczną na obszarze państwa.

W związku z wprowadzeniem licznych obostrzeń związanych z prewencją zachorowań na COVID-19, wychowankom przyznano dodatkowe uprawnienia m. in.: wyposażono salę informatyczną w dodatkowe kamerki, słuchawki i mikrofony do prowadzenia rozmów za pośrednictwem *Skype/ Messenger*, brak ograniczeń ilościowych związanych z odbieraniem połączeń przychodzących na numer placówki, umożliwienie wychowankom z oceną naganną i nieodpowiednią z zachowania korzystania z pracowni komputerowej oraz prywatnych telefonów podczas przerw świątecznych i ferii, zwiększenie liczby wykonywanych w tygodniu telefonów z numeru placówki, wyznaczenie dodatkowego dnia na możliwość korzystania z pracowni komputerowej w celu kontaktu z bliskimi.

Pomimo wprowadzonych obostrzeń, wychowankowie nie przejawiają zachowań agresywnych czy buntów na tym tle, co więcej z dużą wyrozumiałością i zrozumieniem podchodzą do panujących ograniczeń, co wyrażali podczas rozmów z przedstawicielką KMPT. Młodzież jest świadoma, że pozostając w Ośrodku i ograniczając kontakty z najbliższymi chroni ich przed możliwością transmisji zakażeń. Wychowankowie wielokrotnie podkreślali, że mogą liczyć na wsparcie pracowników dzięki czemu nie odczuwają różnicy w funkcjonowaniu placówki przed jak i w trakcie pandemii koronawirusa.

8. Planowana likwidacja placówki

W trakcie wizytacji Dyrektor Ośrodka przekazał przedstawicielce KMPT informację o planowanej przez organ prowadzący likwidacji placówki z dniem 31 sierpnia 2021 r. W przedmiotowej sprawie w dniu 21 stycznia 2021 r. zapadła Uchwała intencyjna Zarządu Powiatu w Kielcach Nr 172/20/2021.

W piśmie¹⁵ skierowanym do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich organ prowadzący wskazał, iż głównym powodem likwidacji placówki jest spadek liczby wychowanków przyjmowanych do placówki, a co za tym idzie zmniejszenie subwencji oświatowej i związany z tym wzrost kosztów utrzymania MOW przez Powiat Kielce.

Po podjęciu uchwały intencyjnej rodzice/prawni opiekunowie uczniów/wychowanków oraz pełnoletni uczniowie/wychowankowie zostali poinformowani o zamiarze likwidacji placówki. Świętokrzyski Kurator Oświaty w Kielcach postanowieniem znak: KO.II.542.6.2021 z dnia 12 lutego 2021 r. pozytywnie zaopiniował likwidację Powiatowego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Podzamczu wraz z wchodzącymi w jego skład szkołami. Projekt uchwały w sprawie likwidacji placówki został negatywnie zaopiniowany przez Związki Zawodowe.

Organ prowadzący rozważa utworzenie placówki niepublicznej kontynuującej działalność MOW w Podzamczu. Zainteresowanie założeniem i prowadzeniem Niepublicznego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Podzamczu wyraziły Akademicka Fundacja Staropolska z Kielc oraz Stowarzyszenie „Czas na Kielce” z Kielc. Obie inicjatywy uzyskały poparcie Starosty Kieleckiego.

Z informacji przekazanych w piśmie ze Starostwa Powiatowego w Kielcach, wynika, iż Ośrodek Rozwoju Edukacji o fakcie likwidacji placówki zostanie poinformowany dopiero w momencie podjęcia ostatecznej Uchwały Rady Powiatu w Kielcach w sprawie likwidacji placówki. W dokumencie nadmieniono również, że istnieje możliwość, aby młodzież przebywająca w MOW, pozostała w Ośrodku po utworzeniu placówki niepublicznej.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur wyraża zaniepokojenie faktem, że organ prowadzący Powiatowy Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Podzamczu, przekazał informację o chęci likwidacji placówki jej kierownictwu dopiero w styczniu bieżącego roku z jednoczesnym wyznaczeniem terminu likwidacji na dzień 31 sierpnia 2021 r.

Zgodnie z informacją przekazaną przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie¹⁶, instytucja ta do dnia 26 kwietnia 2021 r. nie otrzymała oficjalnej informacji dotyczącej zamiaru likwidacji placówki. Skutkuje to dalszym, bieżącym wystawianiem skierowań do Ośrodka w Podzamczu dla kolejnych wychowanków. W okresie od 1 stycznia do 31 marca

¹⁵ Pismo z dnia 27 kwietnia 2021 r., o sygn. EK-I.4323.8.2021.

¹⁶ Pismo Wicedyrektora Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie, z dnia 26.04.2021 r., o sygn. WRS.510.20.2021.MW.

2021 r. takich skierowań wystawiono 29. Warto dodać, iż MOW w Podzamczu jest placówką, do której Ośrodek Rozwoju Edukacji w latach 2019-2020 wystawił najwięcej skierowań, w porównaniu z innymi placówkami tego typu na terenie Województwa Świętokrzyskiego.

Mając na uwadze fakt, iż do młodzieżowych placówek resocjalizacyjnych trafiają wychowankowie niedostosowani społecznie w wielu wypadkach z zaburzeniami emocjonalnymi oraz znaczącymi trudnościami w adaptacji do nowych: sytuacji, miejsc, osób, nagła zmiana miejsca pobytu może wywołać liczne negatywne skutki zwłaszcza dla psychiki młodego człowieka. Krótki okres od przekazania informacji o chęci likwidacji placówki do planowanego terminu jej zamknięcia, może stanowić dodatkowy czynnik stresogenny dla wychowanków oraz mieć negatywny wpływ na bieżącą pracę resocjalizacyjną z młodzieżą.

Dodatkowo należy mieć także na względzie, iż w przypadku braku możliwości utworzenia niepublicznej placówki w Podzamczu, relokowani wychowankowie nie tylko będą musieli ponownie przejść proces adaptacji do nowego miejsca, panujących w nim zasad. Będą także zobowiązani do przejścia obowiązkowej kwarantanny oraz poddania się testom wymazowym na obecność koronawirusa. Jest to bowiem stosowana praktyka w zdecydowanej większości placówek resocjalizacyjnych. Co zwłaszcza dla osób przyjętych do MOW w Podzamczu w pierwszym kwartale bieżącego roku będzie stanowiło dodatkową niedogodność oraz niepotrzebny stres w przeciągu zaledwie kilku miesięcy.

Krajowy Mechanizm żywi nadzieję, iż podczas podejmowania decyzji dotyczącej przyszłości MOW w Podzamczu, organ prowadzący oraz wszystkie instytucje biorące udział w procesie ewentualnej likwidacji placówki, jako najwyższy priorytet będą traktować dobro wychowanków, ze szczególnym uwzględnieniem właściwego przebiegu procesu ich resocjalizacji oraz wsparcia psychologiczno-pedagogicznego.

9. Zalecenia

Na podstawie art. 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

**Dyrektorowi Powiatowego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego
w Podzamczu:**

1. odstąpienie od poddawania wychowanków testom na obecność środków odurzających w organizmie oraz wychowanek testom ciążowym. W przypadku podejrzenia, że wychowanka może być w ciąży bezpośrednie kierowanie do lekarza- ginekologa;
2. odstąpienie od poddawania wychowanków kontroli osobistej; w wyjątkowych, indywidualnych przypadkach, uzasadnionych określoną sytuacją oględziny ciała wychowanka powinny być dokonane jedynie przez przedstawiciela zawodu medycznego;
3. odstąpienie od przeprowadzania przeszukań pokoi wychowanków;
4. poddawanie wszystkich nowo przyjmowanych wychowanków badaniom lekarskim. Badaniu przez lekarza powinni być też poddawani wychowankowie powracający do placówki z miejsc, gdzie mogli doświadczyć złego traktowania, np. doprowadzani przez Policję, po powrocie z ucieczek bądź przepustek;
5. zapewnienie poufności kontaktów podopiecznych z bliskimi, w tym kontaktów telefonicznych; wszelkie ograniczenia w tym względzie powinny być wprowadzane tylko w wyjątkowych, indywidualnych przypadkach, uzasadnionych określoną sytuacją;
6. zapoznanie kadry psychologiczno-pedagogicznej oraz pielęgniarki współpracującej z Ośrodkiem z Protokołem Stambulskim i wykorzystywanie zawartych tam wskazówek w codziennej pracy;
7. poszerzenie katalogu oferowanych personelowi szkoleń i warsztatów o tematykę dotyczącą stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz krajowych i międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka;
8. zapewnienie pracownikom placówki regularnych superwizji, przeprowadzanych przez osobę spoza MOW.